

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

(Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама).

2014-жылдын 2-чейреги

Улуттук банк башкармасынын
2014-жылдын 25 августагы
№37/1 токтому менен кабыл алынган

Кыскача маалымат

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы 2012-жылдын экинчи чейрегинде акча-кредит саясатынын жаңы операциялык негизин ишке киргизүүнү уланткан. Июнь айында жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк кредит - жаңы кыска мөөнөттүү кайра каржылоо инструменти ишке киргизилген.

2014-жылдын экинчи чейрегинде керектөө баа индексинин өсүшү байкалып, инфляция деңгээли акча-кредит саясатынын 2014-2017-жылдарга каралган негизги багыттарында аныкталган көрсөткүч чегинде орун алган. Инфляция (жылдык мааниде алганда) 2014-жылдын биринчи чейрегинин акырында катталган 6,3 пайыздан экинчи чейректин акырына 8,5 пайызга чейин өскөн. Мындай өсүш АКШ долларынын алмашуу курсунун кескин жогорулап кетишинен ички бааларга таасирин тийгизиши жана айрым азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баанын жогорулашы менен шартталган.

Экинчи чейректе өлкөдө эконоомикалык өсүш арымынын басаңдашы байкалган. 2014-жылдын январь-июнь айлары ичинде ИДӨнүн өсүшү 4,1 пайызды түзгөн (2014-жылдын январь-март айларында – 5,6 пайыз эле). Экономиканын өсүшү, эң башкысы, “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасынын, ошондой эле курулуш жана кызмат көрсөтүүлөр секторунун иштеши жана экономиканын калган секторлорунун бир калыпта өсүшү менен камсыздалган. “Кумтөрдү” эске албаганда ИДӨ 3,7 пайызга өскөн. Жылдын акырына ИДӨнүн өсүш арымынын басаңдашы, бирок орто мөөнөттүк келечекте алардын кайрадан өсүшү күтүлүүдө.

Салык жана бажы жыйымдарынын күтүлгөн көлөмдө түшпөй калышы чыгашаны басаңдатуу саясатынын жүргүзүлүшүн шарттаган. Мамлекеттик бюджет тартыштыгы биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча 2,3 млрд. сомду же ИДӨгө карата 1,5 пайызды түзгөн (2013-жылдын январь-июнь айларында тартыштык 1,4 млрд. сомду же ИДӨгө карата 1,0 пайызды түзгөн эле). Биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашасы 2013-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырмалуу 3,2 пайызга же 1,5 млрд. сомго төмөндөп, 43,8 млрд. сом (ИДӨгө карата 28,9 пайыз) чегинде калыптанган. Салыктык кирешелердин түшпөй калышы (аткаруу 91,4 пайызды түзгөн) салыктык эмес кирешелердин жана расмий трансферттердин түшүүсүнүн эсебинен компенсацияланган, бул мамлекеттик бюджеттин жалпы кирешесинин 2013-жылдагы ушул эле көрсөткүчкө караганда 5,2 пайызга же 2,4 млрд. сомго, б.а. 49,2 млрд. сомго чейин көбөйүшүн (ИДӨгө карата 32,4 пайыз) шарттаган.

2014-жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм тендеми оң калыптанат, анын сальдосу 47,1 млн. АКШ доллары чегинде бааланууда. Күндөлүк эсеп тартыштыгы ИДӨгө карата 10,6 пайызга чейин төмөндөп, 61,3 млн. АКШ долларын түзөт, бул товарлар импортунун (13,0 пайызга) алардын экспортунан (Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске алганда 9,4 пайыз) озгон арымда өсүшү себебинен, соода балансынын соода тартыштыгынын 16,4 пайызга, б.а. 586,1 млн. АКШ

долларына чейин кыскарышына байланыштуу болот. Жеке трансферттер боюнча таза агылып кирүү 4,1 пайызга өсөт.

Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык өсүш арымынын басаандашы байкалган. Экинчи чейректин жыйынтыгы боюнча Кытай экономикасынын өсүшү 7,5 пайызды, Казакстандыкы – 3,9 пайызды, Россияныкы – 1,1 пайызды түзгөн. Россия, ЕС жана АКШ ортосунда геосаясий мамилелердин курчушунан улам Россиядан капиталдын агылып чыгуу жагында кооптонуулар күч алган, бул Россиянын валюта рыногуна терс таасирин тийгизүүдө.

Улуттук банк өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу саясатын жүргүзүүнү уланткан, ал эми валюта рыногунда кескин валюта өзгөрүлмөлүүлүгүн текшилөө максатында гана катышкан. Жылдын экинчи чейрегинде Улуттук банктын валюта интервенциялары боюнча таза позиция 3,3 млн. АКШ доллары чегинде калыптанган. Экинчи чейрек ичинде сом өз сатып алуу жөндөмдүүлүгүн 4,4 пайызга бекемдей алган.

Толкундоолордун басаандашы жана алмашуу курсунун орточо туруктуу динамикасы долларлашуунун төмөндөшүнө алып келген. Жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча депозиттердин долларлашуусу 51,5 пайызды түзгөн (биринчи чейректе ал 54,4 пайызды түзгөн эле), ал эми кредит портфелинин долларлашуусу 54,5 пайыздан 52,2 пайызга чейин төмөндөгөн.

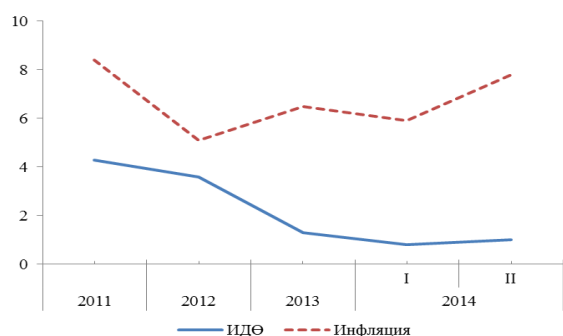
Өтүп жаткан жылдын экинчи чейреги ичинде акча базасынын өсүш арымы биринчи чейрекке салыштырмалуу өз калыбына келип, апрель-июнь айларында акча базасы 6,7 пайызга өскөн (экинчи чейрек ичинде акча базасынын орточо жылдык өсүш арымы 5,0-8,6 пайызды түзгөн). 2014-жылдын экинчи чейрегинде өзүндө чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу M2X акча массасы биринчи чейрекке салыштырмалуу 5,5 пайызга жогорулаган.

Моделдештирүүнүн негизинде даярдалган болжолдоолорго ылайык, инфляция 2014-жылдын акырына чейин өсүшү мүмкүн, бул КММга баанын өсүшү, түшүмдүн начарлашы, республикадагы ыңгайсыз климаттык шарттар сыяктуу монетардык эмес факторлордун таасири астында шартталат. Баанын өсүш чегин 2014-жылдын акырына туура келет, мында инфляция болжолу менен 10,4 пайыз деңгээлине жакындашат. Инфляция боюнча орто мөөнөттүк баа берүүлөр жогорулоо жагына ыктаган. 2016-жылдын акырына инфляцияны жаңы болжолдоолор 6,3 пайызды түзөт (буга чейинки болжолдоолор 2014-жылы – 10,2 пайыз жана 2016-жылы – 4,8 пайыз чегинде белгиленген эле).

Тышкы чөйрө

Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

Булагы: Россия Федерациясынын Экономикалык өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА

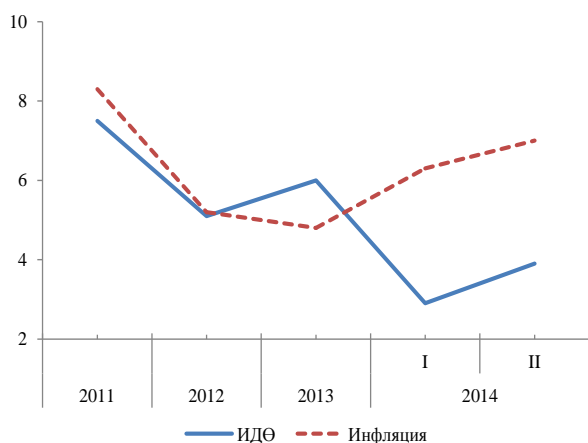
Россия

Аналитиктердин Россиянын экономикасын стагнациялоо боюнча пессимисттик күтүүлөрүнө карабастан, 2014-жылдын экинчи чейреги үчүн алдын ала алынган жыйынтыктар боюнча ИДӨнүн өсүшү 2013-жылдын экинчи чейрегине салыштырмалуу 1,1 пайызга өскөн. 2014-жылдын экинчи чейрегинде ИДӨнүн өсүш арымына негизги оң салымды өнөр жай тармагы кошкон. Экономиканын жай өсүшү, капиталдын андан ары агылып чыгышына алып келген

Украинадагы кризис шарт түзгөн. Негизги капиталга инвестициялардын терс динамикасы, ошондой эле орус рублинин нарксыздоо тенденциясы сакталып турууда.

Орточо алганда 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде жылдык мааниде инфляция өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу күч алып, 7,6 пайызды түзгөн, анда инфляция 7,2 пайызды түзгөн эле. Экономиканын бардык секторлорунда, өзгөчө орус рублинин нарксыздашына жана азык-түлүк товарларына көз карандылыктан улам баалардын жогорулоосу инфляцияга негизги таасирди тийгизген.

2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги

Казакстан

Алдын ала алынган маалыматтар боюнча Казакстандын ИДӨсү кароого алынган мезгил ичинде 3,9 пайызга өскөн, ал эми 2013-жылдын тиешелүү мезгили ичинде ал 5,1 пайызга өскөн эле. Украинадагы кризис, Россиядагы стагнация, Кашаган мунай чыккан жерден мунайды жана газды өндүрүү ишинин токтошу, ошондой эле өнөр жай өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшү Казакстан экономикасынын өсүш арымынын басаңдашынын негизги факторлорунан болгон.

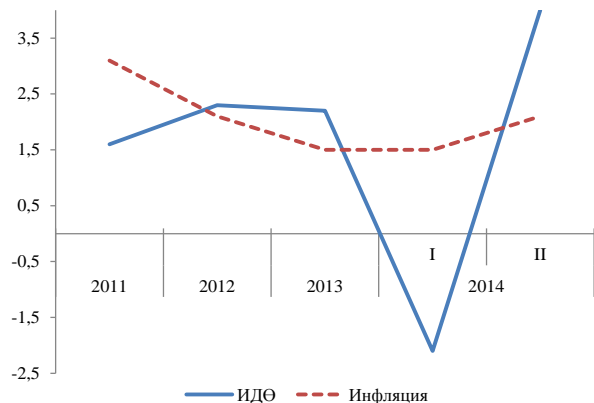
Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтарына ылайык, улуттук валютанын девальвацияланышына алып келген февраль айындагы инфляцияны эске албаганда, бүгүнкү күндө Казакстан баанын өсүш арымын калыбына келтирген. Алсак, 2014-жылдын башынан бери июнь айында инфляция 4,8 пайыз чегинде катталган, жылдык мааниде алганда 7,0 пайызды түзгөн.

Негизинен керектөө бааларынын өсүшү азык-түлүк жана азык-түлүктөн башка товарларга баанын жогорулашынын эсебинен жүргөн.

АКШ

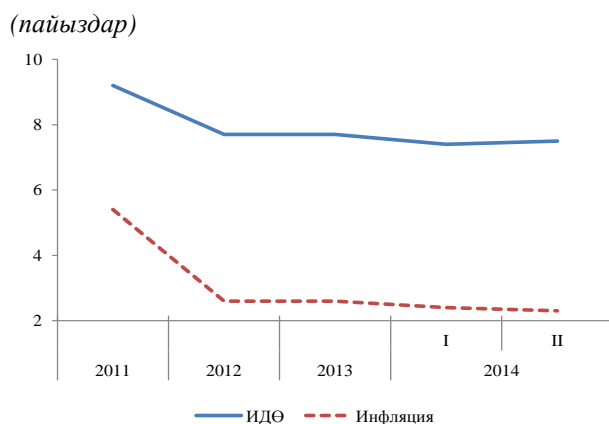
2014-жылдын экинчи чейреги ичинде АКШнын экономикасы биринчи чейректеги төмөндөдөн кийин жигердүүлүк менен кайра калыбына

3-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү
(пайыздар)

Булагы: АКШнын соода министрлиги, «Рейтер» МА

4-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү
(пайыздар)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу

келген. Өндүрүш секторунун бекемделиши, экспорттук продукцияларга суроо-талаптын жогорулашы, ошондой эле энергопродукцияларга төмөн баалар мындай өсүштүн негизги факторлорунан болгон. ИДӨнүн өсүшүнө өзгөчө салымды өздүк керектөөнүн жогорулашы кошкон, бул эң башкысы, узак мөөнөт ичинде колдонулуучу товарларга чыгашанын өсүшүнүн эсебинен камсыздалган. Ушуну менен бирге эле, сандык жеңилдетүү саясатын жүргүзүү иши улантылган (ФРС июнь айында кезектеги жолу көлөмдү 45 млрд. АКШ долларынан 35 млрд. АКШ долларына чейин кыскартуу чечимин кабыл алган). АКШ бийлигинин алдын ала берген баасына ылайык 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде ИДӨнүн өсүшү 4,0 пайызды түзгөн. Өтүп жаткан жылдын июнь айында АКШда инфляция жылдык мааниде 2,1 пайыз деңгээлине чейин жеткен.

Кытай

Кытай экономикасынын 2014-жылдын экинчи чейреги ичиндеги өсүш арымы 7,5 пайыз белгисине жетип, өкмөт тарабынан белгиленген максаттуу деңгээлде катталган. Экинчи чейрек ичиндеги экономикалык өсүшкө өнөр жай өндүрүшүнүн өсүшү, экспорттун жана негизги фондуларга инвестициялар көлөмүнүн көбөйүшү өбөлгө түзгөн. Өкмөттүн чакан жана орто ишканалар үчүн салыктык жеңилдиктерди берүү, инфраструктураны өнүктүрүүгө чыгашаларды көбөйтүү, ошондой эле милдеттүү камдар ченемин төмөндөтүү сыяктуу кылдат иштелип чыккан максаттуу чаралары экономикалык өсүшкө белгилүү бир салымын кошкон. Ошол эле учурда, Кытай экономикасында кыймылсыз мүлк рыногуна, көмүскө банк секторуна жана мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыз үлүшүнүн өсүшүнө байланыштуу тобокелдиктер дале орун алып турат, бул жалпы экономиканын өсүш арымынын басандашына таасирин тийгизиши мүмкүн.

2014-жылдын июнь айынын жыйынтыгы боюнча Кытай Эл

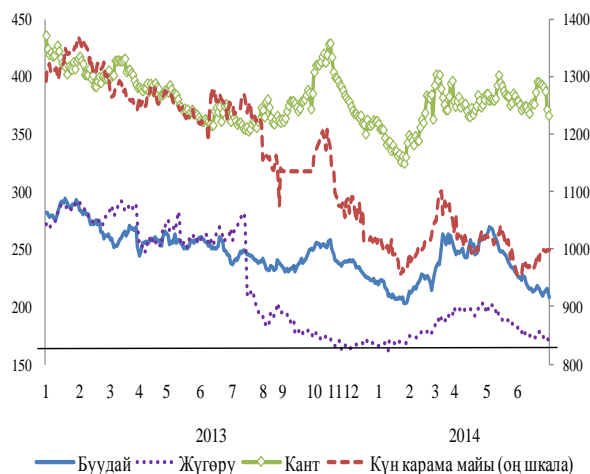
Республикасында инфляция жылдык мааниде алганда 2,3 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, бул эң башкысы тамак-аш продукциясына баанын жогорулашынан улам келип чыккан. Бүтүндөй алганда инфляциялык басым бир калыпта, болжолдонгон деңгээлде сакталып турган, бул бийликке экономиканын өсүштү демилгелөө саясатын улантууга мүмкүндүк берет.

Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Азык-түлүк рыногу

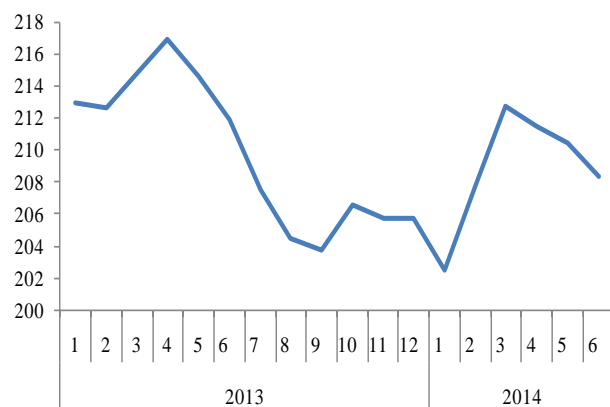
5-график. Азык-түлүк товарларына баа динамикасы

(тоннасына АКШ долларында)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

6-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

Булагы: ИА «Thomson Reuters»

2014-жылдын экинчи чейрегинде дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда товарлардын негизги түрлөрүнө котировкалардын төмөндөшү байкалган. Баанын төмөндөшү, 2014-2015-маркетинг жылдарга болжолдонгон дан эгиндерин жана өсүмдүк майын дүйнөлүк өндүрүү көлөмүнүн жакшыруусунан, ошондой эле олуттуу көлөмдөгү азык-түлүк товарлар запасынын колдо болушунан улам жүргөн.

Экинчи чейрек ичинде белгиленген дан эгиндерине баанын төмөндөшү, эң башкысы, буудайга жана жүгөрүгө баанын төмөндүшүнүн натыйжасында келип чыккан. Буга, өзгөчө АКШ, ЕС жана Индияда жакшы түшүм алуу келечеги түрткү берген. Мындай төмөндөө тенденциясынын кошумча фактору катары дүйнөлүк рынокко эң ири дан эгиндерин сунуштоочулардын бири болгон Украинадан берүүлөрдүн үзгүлтүккө учурашы жагында кооптонууларынын азайуусу саналат.

Өтүп жаткан жылдын экинчи чейреги ичинде кантка дүйнөлүк баа динамикасы туруктуу экендиги байкалган. Баа Бразилиядан алынып келинүүчү кант сунушуна көз каранды болгондугуна карабастан, анын төмөндөшүнө ооздуктоочу таасирин тийгизген фактор катары Бразилияда орун алып турган кургакчылык жана эң ири кантты өндүрүүчү жана керектөөчүлөрдүн бири болуп саналган Индияда муссон мезгилинин башталышынан улам келип чыккан кооптонуулар саналат.

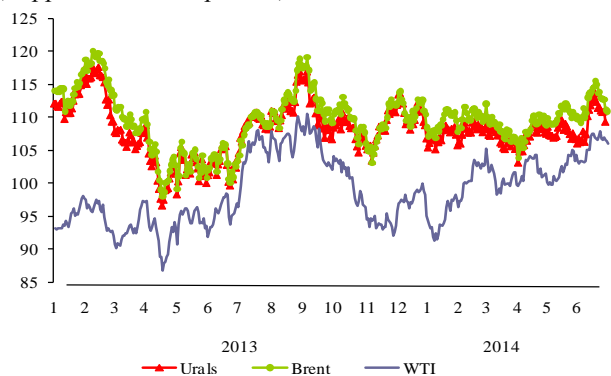
Жогоруда белгиленгендердин алкагында экинчи чейректин жыйынтыгы боюнча ФАОнун азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси 2013-жылдагы ушул эле мезгилге

салыштырмалуу 1,7 пайызга төмөндөп, 208,3 пункту түзгөн.

Энергопродукциялар рыногу

7-график. Мунайга баа динамикасы

(барр./АКШ долларында)

Булагы: ИА «Thomson Reuters»

Кароого алынган мезгил аралыгында мунай рыногунда (Urals, Brent, WTI) баа өсүшүн улантып, баррелине 99,6-115,6 АКШ доллары ортосунда өзгөрүп турган. Баанын өсүшүнүн эң жогорку чеги июнь айына туура келген. Мунай рыногунун өсүшкө ыкташын аныктаган факторлордон болуп төмөнкүлөр саналат:

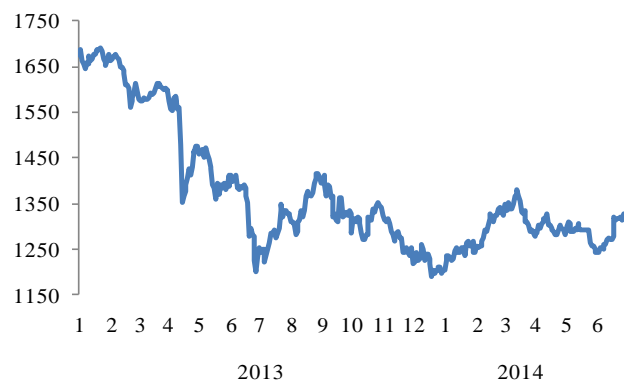
- Россия менен Украина ортосунда жаңжалдын орун алып турушу;
- Ливиядан мунайды алып келүүнүн токтоп калышы;
- Ирактагы геосаясый жагдайдын начарлашы.

Ошого карабастан, жыл акырына баанын бир аз төмөндөшү мүмкүндүгү сакталып турууда. Кытай жана Европа тарабынан да мунайга суроо-талаптын төмөндөшү күтүлүүдө.

Алтын рыногу

8-график. Алтынга баа динамикасы

(тр.унц. үчүн АКШ долл.)

Булагы: ИА «Thomson Reuters»

2014-жылдын экинчи чейрегинде дүйнөлүк алтын рыногу ар тараптуу динамикада түптөлгөн. Чейректин жыйынтыгы боюнча алтынга орточо баа биринчи чейректе катталган деңгээлде, б.а. тр.унциясына 1289,6 долларды түзгөн.

АКШ экономикасынын калыбына келиши алтынга баанын төмөндөшүнүн негизги факторлорунун биринен болгон. Ал эми алтынды төмөндөтүү басымын көрсөткөн экинчи фактор катары Кытай жана Индиянын металлга суроо-талабынын төмөндөшү саналат.

Бааны жогорулатуучу динамика евроаймакка кирген өлкөлөр жана АКШнын монетардык бийликтеринин базалык пайыздык чен тууралуу чечимдеринин таасири астында калыптанган. Европа борбордук банкы, эсептик ченди 0,15 пайызга чейин төмөндөтүү каралган дефляцияга каршы күрөшүү боюнча чаралар планын жарыялагандан кийин алтын баасы

жогорулаган. АКШда инфляциянын өсүш арымынын сакталып тургандыгына карабастан, АКШ ФРСсынын эсептик ченди мурдагы деңгээлде узак мөөнөт ичинде кармап туруу боюнча июнь айында кабыл алган чечими да алтынга баанын андан ары өсүшүнө алып келген. Жакынкы Чыгыш жана Украинадагы согуш жаңжалдарынын күч алышы алтын баасынын кымбатташына алып келген кошумча фактордон болгон.

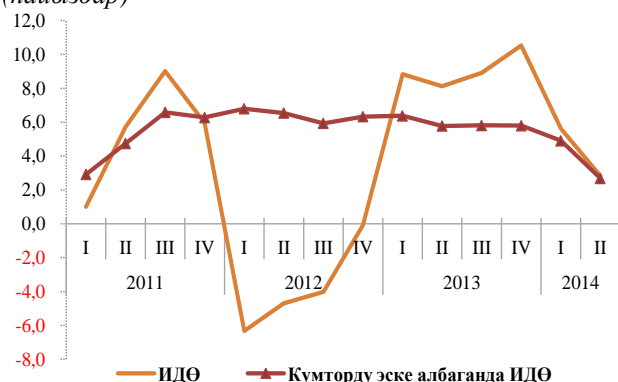
Макроэкономикалык өнүгүү

Товарлар жана ыкзмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш

Суроо-талап

9-график. ИДӨ динамикасы

(пайыздар)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук Статистикалык комитети

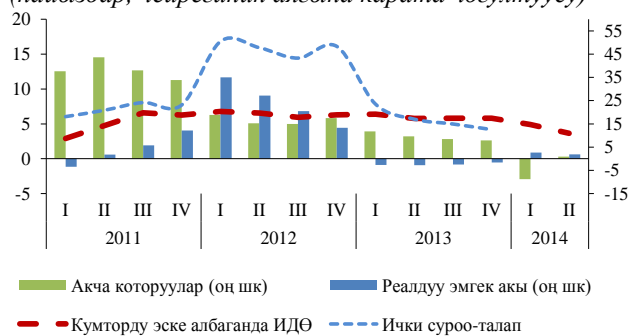
Экономиканын биринчи чейректе белгиленген бир калыпта өсүшү экинчи чейректе басаңдай баштаган. Мындай жагдай өнөр жай, курулуш жана кызмат көрсөтүүлөр секторлорунун канааттандыраарлык өсүш арымга ээ болушу менен түшүндүрүлөт. Алсак, биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча ИДӨ 4,1 пайыз чегинде оң түптөлгөн, ал эми биринчи чейректе өсүш 5,6 пайызды түзгөн эле. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда ИДӨ басаңдап, биринчи чейректеги 4,9 пайыз деңгээлиндеги өсүш менен жарым жыл жыйынтыгы боюнча 3,7 пайызды түзгөн.

«Центerra Голд Инк.» пресс-релизине ылайык, 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасында өндүрүш 2013-жылдын экинчи чейрегине салыштырмалуу 7,6 пайызга көбөйүп, 77,9 миң унцияны түзгөн.

Биринчи чейректин жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн пайдалануу түзүмүндө көбүнчө негизги капиталга инвестициялардын көбөйүшүнүн эсебинен, негизги фондулардын дүңүнөн топтоо көлөмүнүн өсүшү байкалган. Ошол эле учурда, сооданын өсүш арымынын басаңдоосу, үй чарбада керектөө көлөмүнүн өсүш арымынын бир аз басаңдашына алып келген.

10-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(пайыздар, чейрегинин аягына карата чогултуусу)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук Статистикалык комитети

Натыйжада, 2014-жылдын биринчи чейреги ичинде ички суроо-талап¹ (+8,7 пайыз) 2013-жылдын тиешелүү мезгилине караганда (+7,8 пайыз) бир калыпта өсүш арымын көрсөткөн. Ошону менен бирге эле, ИДӨ түзүмүндө керектөө мурдагыдай эле ИДӨнүн негизги компоненти (ИДӨгө карата 123,6 пайыз) бойдон калууда, ал эми анын салыштырма салмагы өткөн жылга караганда өсүшүн уланткан.

2014-жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча акча каражаттарынын таза агылып кирүүсү доллар эквивалентинде 8,7 пайызга көбөйүп, 512,5 млн. АКШ долларын түзгөн.

Экинчи чейректе, эрежедегидей эле, чыгашалардын көбөйүшү байкалган, алар күндөлүк киреше көлөмүнөн кыйла жогору болгон. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгынын маалыматына ылайык, 2014-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет тартыштыгы 2,3 млрд. сомду түзгөн (ИДӨгө карата 1,5 пайыз²), ошол эле учурда өтүп жаткан жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча 2,0 млрд. сом же ИДӨгө карата 2,9 пайыз өлчөмүндө профицит байкалган.

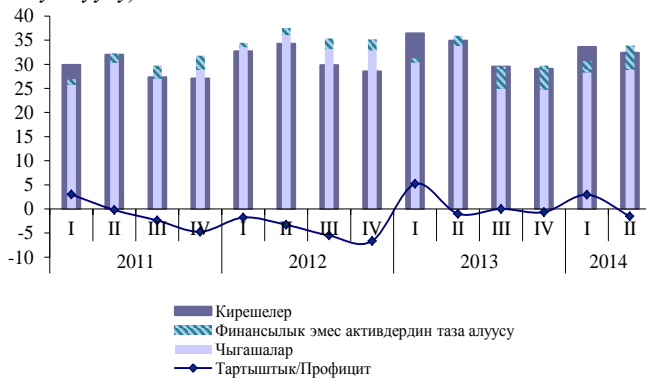
2014-жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча биринчи чейректеги көрсөткүчкө салыштырмалуу бюджеттин жалпы кирешелер көлөмүнүн өсүшү байкалган, мында кирешелер көлөмүнүн өсүшүнө олуттуу салымды салыктык эмес кирешелер кошкон, алардын кирешелер түзүмүндөгү үлүшү салыктык кирешелер үлүшүнүн бир мезгил ичинде төмөндөшү менен катар өскөн. Алсак, экинчи чейрек ичинде салыктык эмес кирешелердин өсүшү, эң башкысы, мамлекеттик акциялар жана трансферттер топтомуна чегерилген,

¹ 2014-жылдын январь-март айларына карата маалыматтар алынбагандыктан, мурдагы мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² 2013-жылдын сентябрь айынан тартып бюджет көрсөткүчүн эсептөө методологиясына карата жаңыртылган ыкманын негизинде эсептелген маалыматтар келтирилген.

бюджетке дивиденддер түрүндө келип түшкөн каражаттардын жана мамлекеттик сектор бирдиктерине капиталдык жардам түрүндө берилген гранттардын көбөйүшү менен камсыздалган.

11-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу
(ИДӨ карата пайыздар, чейрегинин аягына карата чогултуусу)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

Биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча республикалык бюджеттин киреше бөлүгү 100,0 пайызга аткарылган, бул бюджеттин киреше бөлүгү боюнча пландын өтүп жаткан жылдын биринчи чейреги ичинде аткарылышынын жана анын экинчи чейректе аткарылбай калышын компенсациялоо натыйжасынан болгон. Салыктык кирешелердин түшпөшү (91,4 пайызга аткарылган), алар боюнча план ашыгы менен аткарылган (аткаруу 166,9 пайызды түзгөн) келип түшкөн салыктык эмес кирешелер көлөмүнүн, ошондой эле расмий трансферттердин эсебинен (аткаруу 103,9 пайызды түзгөн) компенсацияланган.

Өтүп жаткан жылдын январь-июнь айлары ичинде Мамлекеттик салык кызматынын салык жыйноо планы 89,4 пайыз өлчөмүндө, ал эми Мамлекеттик бажы кызматынын планы 93,0 пайызга аткарылган.

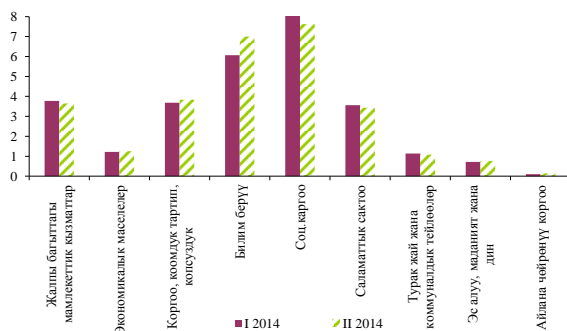
Бюджеттин корголгон жана коргоого алынбаган статьялары боюнча каржылоо 95,9 пайызга аткарылган.

Экинчи чейрек ичинде мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгаша көлөмүнүн өсүшү байкалган. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө күндөлүк керектөөгө багытталган чыгашалардын жогору үлүшү сакталып турат. Мурдагыдай эле, чыгашалардын өсүшүнө өзгөчө салымды эмгекке төлөөлөр боюнча (эң башкысы, эмгек акы), ошондой эле товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр үчүн чыгашалар кошкон.

Функционалдык классификациялоо боюнча чыгашалар түзүмүндө чыгашалардын өсүшүнө билим берүүгө, коргоого, коомдук тартипти жана коопсуздукту сактоого, ошондой эле социалдык коргоого чыгашалар таасирин тийгизген.

Кыргыз Республикасынын Социалдык фондусунун алдын ала маалыматтары

12-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

боюнча 2014-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча бюджет профицити негизинен экинчи чейрек ичинде келип түшкөн кирешелердин эсебинен 0,9 млрд. сомду түзгөн (ИДӨгө карата 0,6 пайыз), ал эми кирешелер – 18,6 млрд. сом (ИДӨгө карата 12,3 пайыз), чыгашалар – 17,7 млрд. сом (ИДӨгө карата 11,6 пайыз) өлчөмүндө катталган.

Биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча консолидацияланган бюджет тартыштыгы 1,4 млрд. сом (ИДӨгө карата 0,9 пайыз) чегинде түптөлгөн, бул чыгашалардын өсүш арымынын кирешелердин өсүш арымынан артышынын натыйжасында келип чыккан (биринчи чейректе 1,8 млрд. сом же ИДӨгө карата 2,6 пайыз өлчөмүндөгү профицит байкалган). Кирешелер 57,9 млрд. сомду (ИДӨгө карата 38,1 пайыз), ал эми чыгашалар - 59,3 млрд. сомду (ИДӨгө карата 39,1 пайыз) түзгөн.

2014-жылдын январь-июнь айларында инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү дөңгөөлү 20,6 пайызга жогорулап (салыштырылуучу баада), номиналдык мааниде алганда 33,5 млрд. сомду түзгөн (2013-жылдын тиешелүү мезгилинде 5,8 пайызга чейин төмөндөө байкалган).

Негизги капиталга инвестиция кошкон башкы тармактардан болуп мурдагыдай эле, өнөр жай сектору, анын ичинде объекттерди курууга жана реконструкциялоого, аларды электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоого багытталган каражаттардын эсебинен, ошондой эле транспорттук иш объекттерин, мейманкана жана тойканаларды куруу жана реконструкциялоо секторлору саналат.

Мында тармактарды каржылоо, мурдагыдай эле эң башкысы, ички булактардын эсебинен ишке ашырылган, алардын негизги үлүшү ишканалар жана уюмдардын каражаттарына, ошондой эле резиденттердин кайрымдуулук каражаттарын кошо алганда, калктын каражаттарына туура келген.

1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар

	млн. сом		Үлүшү	
	млн. сом		долл. проценты	
	2013-ж.	2014-ж.	2013-ж.	2014-ж.
Барыгы	26 002,8	33 503,9	100,0	100,0
Ички инвестициялар	21 244,1	25 849,8	81,7	77,2
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	586,2	580,5	2,3	1,7
Жергиликтүү бюджет	129,7	92,3	0,5	0,3
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	13 614,6	16 203,6	52,4	48,4
Банктын кредити	138,9	97,6	0,5	0,3
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	6 774,7	8 875,8	26,1	26,5
Тышкы инвестициялар	4 758,7	7 654,1	18,3	22,8
Чет өлкө кредити	3 563,0	4 385,7	13,7	13,1
Тиксе чет өлкө инвестициялары	610,7	2 995,9	2,3	8,9
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	585,0	272,5	2,2	0,8

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

Сунуш

13-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө кошкон салымы

(өткөн жылдын бир мезгили/ тиешелүү мезгилине карата)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

Кароого алынган мезгил аралыгында ИДӨнүн өсүшүнө негизги салымды курулуш, кайра иштетүү өнөр жайы жана кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү кошкон.

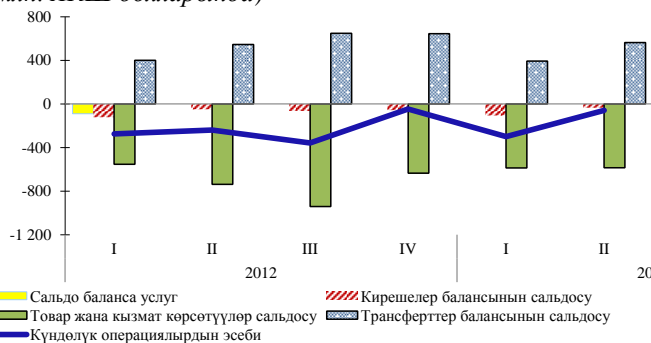
Өнөр жайында өсүш белгиленип, ал негизги металлдарды жана даяр металл буюмдарын, тамак-аш азыктарын (суусундуктарды кошо алганда) жана тамеки заттарын, иштетилген мунай заттарын, электр энергиясын өндүрүүнүн, аны өткөрүү жана бөлүштүрүүнүн эсебинен камсыздалган. Курулуш тармагында куруу жана жолдорду реконструкциялоо боюнча долбоорлорду жүзөгө ашыруу иши улантылууда, ошондой эле асфальтобетон чыгарган завод ишке киргизилген.

2013-жылга салыштырмалуу айдоо жерлери кеңейгендигине карабастан, кароого алынган мезгил ичиндеги кургакчылык жана суу деңгээлинин азайышы айыл чарбага терс таасирин тийгизген. Натыйжада, жыл акырына өсүмдүк өстүрүү тармагынын өсүш арымынын төмөндөшү күтүлүүдө.

Тышкы сектор

14-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн. АКШ долларында)

Эскертүү: Алдын ала жана прогнодук маалыматтар, мунайпродуктылардын рэкспорттун жана "челноктордун" соодасын эсеби менен

Алдын ала болжолдонгон маалыматтар боюнча 2014-жылдын экинчи чейрегинин акырына күндөлүк эсеп тартыштыгы ИДӨгө карата 10,6 пайыз деңгээлине чейин төмөндөп, 61,3 млн. АКШ долларын түзөт. Мындай төмөндөө эң башкысы, соода балансы боюнча көрсөткүчтүн жакшыруусу менен шартталат.

Отчеттук мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын соода тартыштыгынын 586,1 млн. АКШ долларына чейин кыскарышы күтүлүүдө (2013-жылдын экинчи чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырганда төмөндөө 16,4 пайызды түзөт). Соода балансы төмөнкү негизги факторлордун эсебинен түзүлөт:

- энерго продукциялар импортунун 27,2 пайызга кыскарышы (абсолюттук мааниде алганда 68,8 млн. долларга);

- энерго продукцияларын эске албаганда импорттун 9,8 пайызга кыскарышы (абсолюттук мааниде алганда 108,0 млн. долларга);

- алтын экспортунун 13,1 пайызга өсүшү

2-Таблица. Кыргыз Республикасынын соода тендеми¹

(млн. АКШ долларында)

	2013		2014		Өзг-үү %	
	1 кв.	2 кв.	1 кв.	2 кв.	2 кв.	2 кв.
Соода тендеми	-749,1	-948,5	-632,7	-715,6	-24,6	233,0
Экспорт (ФОБ)	335,5	406,4	384,9	462,6	13,8	56,2
Алын	92,8	106,7	168,6	120,7	13,1	14,0
Импорт (ФОБ)	1 084,6	1 355,0	1 017,6	1 178,2	-13,0	-176,8
Мунайпродуктылар	265,1	253,2	207,3	184,4	-27,2	-68,8
Маалымат үчүн						
Импорт (СИФ)	1 175,1	1 467,5	1 102,6	1 273,4	-13,2	-194,2
Соода тендеми (СИФ)	-839,7	-1 061,1	-717,7	-810,8	-23,6	250,3
Алтын эсептен алуу экспорт	242,7	299,7	216,4	341,9	14,1	42,1
Жалпы товарооборот	1 420,1	1 761,4	1 402,6	1 640,8	-6,8	-120,6

¹ майына карата НСК фактылык даныйларына карата жана 2014-жылдын июнь айына карата ГТС алдын ала даныйларына карата, мунайпродуктыларын реэкспорт жана “челноктордун” соода эсептөөсүн кошпой

15-график. Кыргыз Республикасынын экспортунун функционалдык түзүмү

Эскертүү: УСКнын май айы үчүн айкын маалыматтарынын жана Мамлекеттик бажы кызматынын 2014-жылдын июнь айы үчүн алдын ала маалыматтарынын негизинде, мунай заттары реэкспорту боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске алуусуз

(абсолюттук мааниде алганда 14,0 млн. долларга);

- Улуттук банктын мунай заттарын Тажикстан Республикасына реэкспорттоо жана “алып сатарлардын” соода жүргүзүүсү боюнча кошумча эсептөөлөрдүн (мындан ары текст боюнча “Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрү”) тиешелүүлүгүнө жараша 52,0 жана 65,7 млн. АКШ долларына кыскарышы;

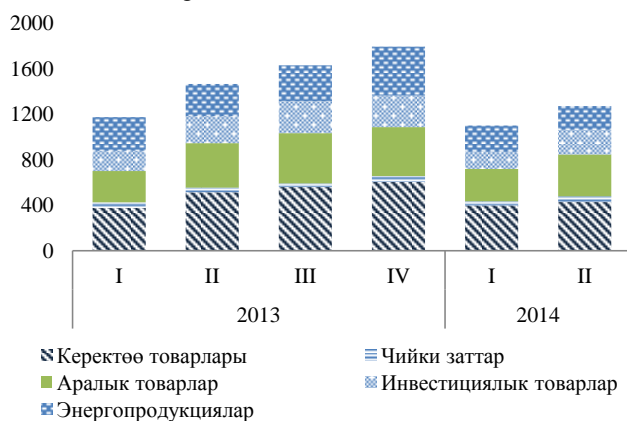
- алтынды жана Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске албаганда экспорттун 14,1 пайызга өсүшү (абсолюттук мааниде алганда 42,1 млн. АКШ долларына).

2014-жылдын экинчи чейреги ичинде товарлар экспорту (ФОБ баасында, Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске алганда) 592,1 млн. АКШ долларын түзүп, 2013-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 9,4 пайызга кыскарат.

Күтүлүп жаткандай эле, берүүлөрдүн айкын көлөмүнүн 31,1 пайызга көбөйүшүнөн жана алардын айкын орточо экспорттук баасынан төмөндөшүнөн улам, алтын экспортунун көлөмү 13,1 пайызга өсөт (абсолюттук мааниде алганда 14,0 млн. АКШ долларына). Алтынды жана Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске албаганда экспорт 14,1 пайызга көбөйүп, 341,9 млн. АКШ доллары деңгээлинде түптөлөт. Улуттук банк берген баа боюнча буга учуучу аппараттарды жана ага тиешелүү жабдууларды, жүк ташуучу жана атайы багытка каралган автоунааларды, авиакеросинди, тамекини, башка органикалык эмес химиялык заттарды, сүтгү, чылымды, жашылчаларды, пахтаны ж.б. экспорттоо көлөмүнүн өсүшү шарт түзөт. Ушуну менен бирге эле, резина дөңгөлөктөрүн, жемиш жана жаңгактарды, айнек, чоюн жана болот ж.б. сунуш көлөмүнүн кыскарышы күтүлүүдө.

Отчеттук мезгил аралыгында товарлар импорту (ФОБ баасында) 13,0 пайызга төмөндөп, 1 178,2 млн. АКШ долларын түзөт. Импорттун төмөндөшү мунай заттарын сунуштоо көлөмүнүн 27,2 пайызга же 70,2 млн. АКШ долларына кыскарышы менен шартталат (берүүлөрдүн айкын көлөмүнүн 25,6 пайызга кыскарышынын жана баанын 2,1

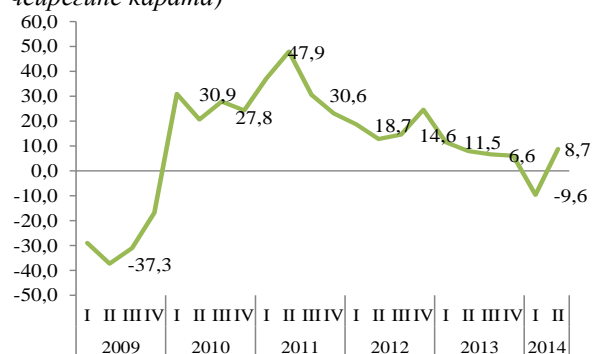
16-график. Кыргыз Республикасынын импортунун функционалдык түзүмү
(млн. АКШ долларында)

Эскертүү: УСКнын май айы үчүн айкын маалыматтарынын жана Мамлекеттик бажы кызматынын 2014-жылдын июнь айы үчүн алдын ала маалыматтарынын негизинде, мунай заттары реэкспорту боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске алуусуз

17-график. Акча которуулардын өсүшү темпи

(пайыздарда, чейреги өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата)

пайызга төмөндөшүнүн эсебинен). Мындан тышкары, мурда колдонулган жеңил автоунааларын, дары-дармектерди, кийим-кечелерди жана ага тиешелүүлөрдү, жүк ташуу жана атайы багытта колдонулуучу автоунааларды, чоюн жана болотту, авиакеросинди, буудай унун ж.б. сунуштоо көлөмү төмөндөйт. Мында курулушта жана тоо кендерин казып алуу өнөр жайында пайдаланылуучу автоунааларды, жемиштерди, башка органикалык эмес химиялык заттарды ж.б. импортунун жогорулашы күтүлүүдө.

Болжолдорго ылайык, 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде кызмат көрсөтүүлөр балансынын терс сальдосу, негизинен “кыдыруулар” статьясынын жакшырышынын эсебинен, 0,2 млн. АКШ долларына чейин төмөндөйт.

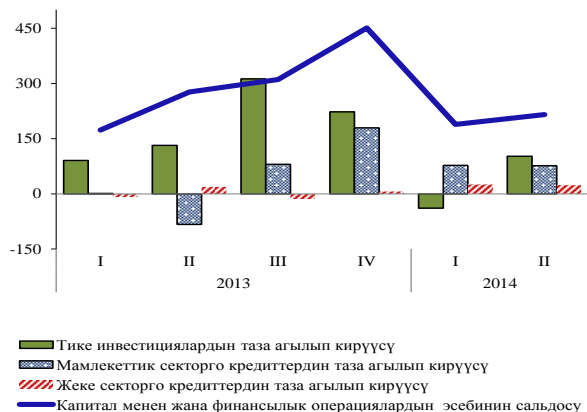
Кароого алынган мезгил ичинде кирешелердин терс альдосунун 26,4 пайызга төмөндөшү күтүлүүдө (35,9 млн. АКШ долларына), бул тике чет өлкөлүк инвесторлордун Кыргызстанда жүргүзгөн инвестициялык ишкердигинен түшкөн кирешелердин кыскаруусу менен шартталат.

Күндөлүк трансферттер боюнча таза агылып кирүү 563,6 млн. АКШ доллары өлчөмүндө түптөлөт, бул 2013-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчтөн 3,3 пайызга жогору. Өтүп жаткан жылдын отчеттук чейреги ичинде трансферттер боюнча оң динамиканын калыбына келиши жеке трансферттер боюнча түшүүлөрдүн көбөйүүсү менен шартталат, алардын таза агылып кирүүсү 4,1 пайызга өсүп, 564,3 млн. АКШ долларын түзөт.

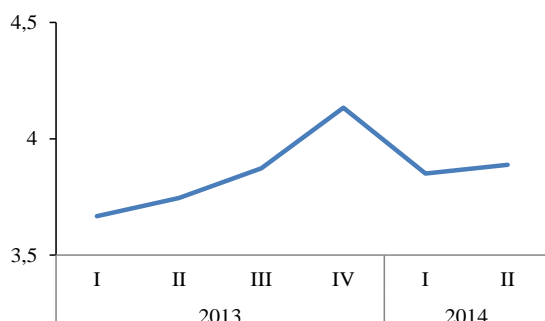
2014-жылдын экинчи чейрегинде капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби 215,6 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт, бул өткөн жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 22,1 пайызга төмөн.

Капитал менен операциялар эсебинин сальдосу 2013-жылдагы ушул эле мезгилге салыштырмалуу 89,2 пайызга кыскаруу менен 22,4 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң түптөлүшү күтүлүүдө. Олуттуу төмөндөө, Россия Федерациясы тарабынан 188,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндөгү карызды эсептен алып салуусуна байланыштуу өткөн жылдын экинчи

18-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

19-график. Кыргыз Республикасынын камдык активдери (ЭВФтин ыкмасы боюнча импорт айларында)

чейрегиндеги жогорку база менен шартталат.

Кароого алынган мезгил ичинде финансылык эсептин оң сальдосу 2,8 эсеге көбөйүп, 193,2 млн. доллары өлчөмүндө түптөлөт. Отчеттук мезгилде финансылык эсепке тике жана башка инвестициялар негизги таасирин тийгизет.

Республикага тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү өткөн жылдын экинчи чейрегиндеги көрсөткүчтөн 22,4 пайызга төмөндөп, 102,3 млн. АКШ долларын түзөт.

Отчеттук мезгил аралыгында “башка инвестициялар” статьясынын сальдосу 90,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң түптөлөт, ошол эле учурда 2013-жылдын салыштыруу үчүн алынган мезгили ичинде ал 68,3 млн. АКШ доллары деңгээлинде терс калыптанган эле. Мамлекеттик сектордун кредиттери боюнча негизги карыз суммасын төлөө көлөмүнүн 2013-жылдын экинчи чейрегиндеги 203,1 млн. АКШ долларынан¹ 2014-жылдын отчеттук чейреги ичинде 16,4 млн. АКШ долларына чейин төмөндөшү, мындай динамикага артыкчылыктуу таасирин тийгизет, мунун натыйжасында резиденттердин милдеттенмелери боюнча сальдо 68,4 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң түптөлөт. Болжолдоолорго ылайык отчеттук мезгил аралыгында резиденттердин активдери 22,5 млн. АКШ долларына төмөндөйт, бул негизинен, коммерциялык банктардын активдер көлөмүнүн 22,0 млн. АКШ долларына чейин төмөндөшүнөн улам шартталат.

Ошентип, 2014-жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 47,1 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт. Дүң эл аралык камдар көлөмү келечекте алынуучу товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 3,9 айынын ордун жабат.

¹ 2013-жылдын экинчи чейрегинде Россия Федерациясы менен Кыргыз Республикасынын өкмөттөрү ортосунда түзүлгөн Кыргыз Республикасынын Россия Федерациясы алдында мурда берилген кредиттик карыздарын жөнгө салуу жөнүндө макулдашууга ылайык 188,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндөгү карыздын эсептен алынып салынгандыгы мамлекеттик сектордун кредиттери боюнча төлөөлөрдө эске алынган.

Сомдун реалдуу жана номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

3-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата				ай өткөн айга карата				
	2013 (ор.)		%	2013-ж.		%	2014-ж.		%	2014-ж.		%
	июнь-июль	июль-июль		Декабрь	Июнь		Май	Июнь				
РЭАК	111,3	115,0	3,3	113,3	117,3	3,6	116,2	117,3	0,9	116,2	117,3	0,9
НЭАК	110,6	112,6	1,7	112,1	113,6	1,4	112,8	113,6	0,7	112,8	113,6	0,7
РЭАК кытай юаньына карата	143,4	136,0	-5,2	139,3	141,7	1,8	139,5	141,7	1,6	139,5	141,7	1,6
НЭАК кытай юаньына карата	74,3	67,8	-8,8	71,1	68,8	-3,3	68,1	68,8	1,0	68,1	68,8	1,0
РЭАК еврого карата	145,1	134,0	-7,7	138,0	138,5	0,4	135,0	138,5	2,6	135,0	138,5	2,6
НЭАК еврого карата	69,8	61,3	-12,2	65,3	62,0	-5,1	60,6	62,0	2,4	60,6	62,0	2,4
РЭАК каз. тенгесине карата	111,3	115,0	3,3	113,3	117,3	3,6	116,2	117,3	0,9	116,2	117,3	0,9
НЭАК каз. тенгесине карата	105,6	112,4	6,5	105,0	118,1	12,5	115,9	118,1	1,9	115,9	118,1	1,9
РЭАК орус рубльына карата	73,1	76,5	4,7	74,8	74,4	-0,5	75,1	74,4	-1,0	75,1	74,4	-1,0
НЭАК орус рубльына карата	109,5	115,3	5,3	113,5	111,7	-1,5	112,7	111,7	-0,9	112,7	111,7	-0,9
РЭАК түрк лирасына карата	123,0	131,7	7,1	134,7	130,2	-3,3	127,5	130,2	2,1	127,5	130,2	2,1
НЭАК түрк лирасына карата	289,4	316,9	9,5	322,4	311,1	-3,5	305,1	311,1	1,9	305,1	311,1	1,9
РЭАК АКШ долларына карата	189,5	181,3	-4,3	189,3	184,8	-2,4	182,2	184,8	1,4	182,2	184,8	1,4
НЭАК АКШ долларына карата	99,4	91,0	-8,4	96,9	91,4	-5,7	90,3	91,4	1,2	90,3	91,4	1,2

* алдын ага маалымат

↓ - сомдун нарсесздешүү, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыртуусу

↑ - сомдун бексидешүү, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

Алдын ала алынган маалыматар боюнча номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЭАК) 2014-жылдын баш жагынан бери 1,4 пайызга жогорулап, июнь айынын акырына 113,6ны түзгөн. Өсүш, сомдун 2014-жылдын июнь айында 2013-жылдын декабрь айындагы орточо курска салыштырмалуу казак тенгесине карата 12,5 пайызга чыңдалышы менен шартталган. Ушуну менен бирге эле, сомдун АКШ долларына карата – 5,7 пайызга, еврого карата – 5,1 пайызга, түрк лирине карата – 3,5 пайызга, кытай юанына карата – 3,3 пайызга жана орус рублине карата – 1,5 пайызга нарксыздагандыгы байкалган.

Кыргыз Республикасында инфляциянын жогорку деңгээли менен катар эле сомдун НЭАК индексинин бекемделиши реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин жогорулашын шарттаган, ал 2013-жылдын декабрь айынан тартып 3,6 пайызга өсүп, өтүп жаткан жылдын июнь айынын акырына 117,3ни түзгөн.

Акча-кредит саясаты

Акча-кредит саясатын жүзөгө ашыруу

Өтүп жаткан жылдын 28-апрелинде, 26-майында жана 23-июнунда Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 6,0 пайыз өлчөмүндө өзгөрүүсүз калтыруу чечими кабыл алынган. “Овернайт” кредиттери жана депозиттери боюнча чендер аркылуу түзүлүүчү эсептик ченге тиешелүү пайыздык чендердин “коридору” да өзгөрүүсүз калган. Чечимди кабыл алууда, бир тараптан тышкы суроо-талапты кыскартуу тобокелдиктеринин балансы, экинчи тараптан керектөө бааларынын өсүшү эске алынган.

Жылдын 11-июнунан тартып кайра каржылоонун кыска мөөнөттүү жаңы инструменти - жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк кредит колдонууга киргизилген.

Улуттук банк Башкармасынын май айында болуп өткөн отурумунун негизи катары кабыл алынган экономиканы өнүктүрүүнүн сценарийи алмашуу курсуна басымдын күчөшүн, пайыздык чендин жогорулашын жана орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде акча базасынын өсүш арымынын кыскарышын болжолдойт.

Мамлекеттик бюджеттин чыгашаларын азайтуунун алкагында валюта интервенциялары менен чогуу алгандагы үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу боюнча Улуттук

банк тарабынан ишке ашырылган операциялар валюта рыногундагы жагдайды турукташтырууга өбөлгө түзгөн.

Экинчи чейрек ичинде Улуттук банк төмөнкү акча-кредиттик операцияларды ишке ашырган:

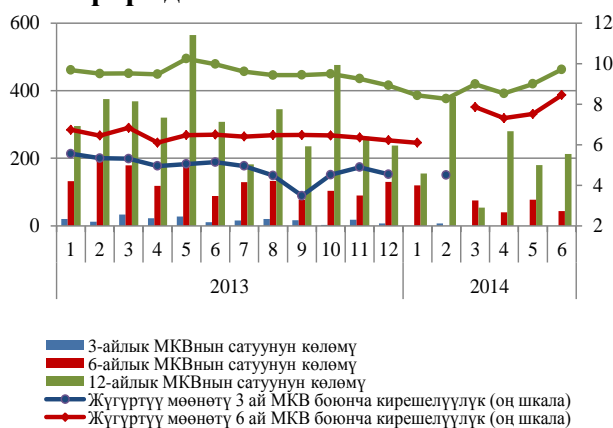
- Банктар аралык валюта рыногунда Улуттук банк чет өлкө валютасын таза сатуу операциясын 3,3 млн. АКШ доллары өлчөмүндө ишке ашырган;
- Улуттук банктын жүгүртүүдөгү ноталарынын көлөмү экинчи чейректин акырына карата 3 011,7 млн. сомду;
- берилген 7 күндүк кредиттин көлөмү экинчи чейректе 400 млн. сомду;
- «овернайт» депозиттеринин орточо күндүк көлөмү 585,8 млн. сомду, дүң көлөм – 32 804,0 млн. сомду;
- «овернайт» кредиттеринин орточо күндүк көлөмү 603,1 млн. сомду, дүң көлөм – 35 336, млн. сомду;
- берилген кайра каржылоо кредиттери боюнча коммерциялык банктардын карыз калдыгы 2014-жылдын июнь айынын акырына карата 1 872,4 млн. сомду;
- ички рынокто Улуттук банк тарабынан алтынды сатып алуу 251,7 млн. сомду түзгөн.

Жыйынтыгында, 2014-жылдын экинчи чейреги үчүн сомдун курсу 4,4 пайызга бекемделип, 2014-жылдын экинчи чейрегинин акырына карата акча базасынын көлөмү өтүп жаткан жылдын биринчи чейрегине салыштырмалуу 6,7 пайызга, 2013-жылдын экинчи чейрегине салыштырмалуу 7,5 пайызга өсүп, 71,9 млрд. сомду түзгөн.

Акча-кредит саясатынын инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

20-график. Мамлекеттик казына векселдерин сатуу жана кирешелүүлүк көлөмүнүн динамикасы

МКВ

Жүгүртүүдөгү МКВнын көлөмү кароого алынган мезгилдин акырына карата жыл башынан бери 27,9 пайызга төмөндөп, 3,4 млрд. сомду түзгөн. 2014-жылдын апрель-июнь айлары үчүн векселдердин жарыяланган эмиссияларынын жалпы көлөмү 2013-жылдын ушундай эле мезгилине салыштырмалуу 34,8 пайызга төмөндөп, 1,1 млрд. сомду түзгөн. Суроо-талаптын көлөмү төмөндөгөнүнө байланыштуу (-39,9 пайыз) сатуунун көлөмү да азайган (-34,1). Экинчи чейректе сатуунун көлөмү 834,2 млн. сомду түзгөн. 2014-жылдын апрель-июнь айларында рынокто жайгаштырылуучу бардык баалуу кагаздар сегменти боюнча МКВнын орточо айлык кирешелүүлүгү төмөндөгөн тенденцияда сакталгандыгы катталган. Алсак, МКВнын орточо алынган жалпы кирешелүүлүгү 2014-жылдын апрель-июнь айларында 8,8 пайызды (-0,1 пайыздык пункт) түзгөн.

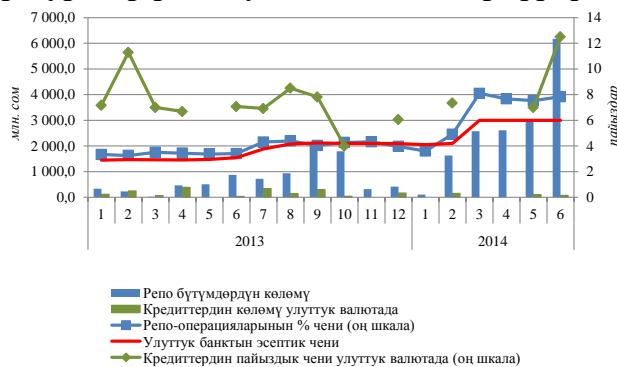
МКО

2014-жылдын июнь айынын акырына карата жүгүртүүдө турган МКОнун көлөмү жыл башынан бери 23,4 пайызга көбөйүп,

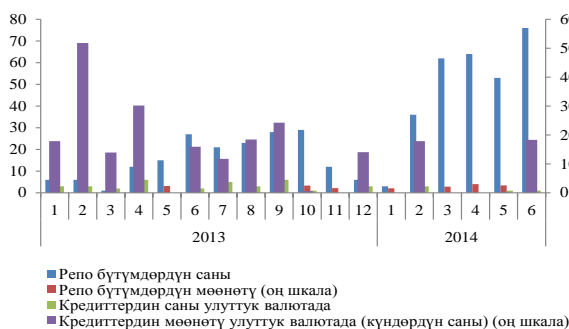
21-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу жана кирешелүүлүк көлөмүнүн динамикасы

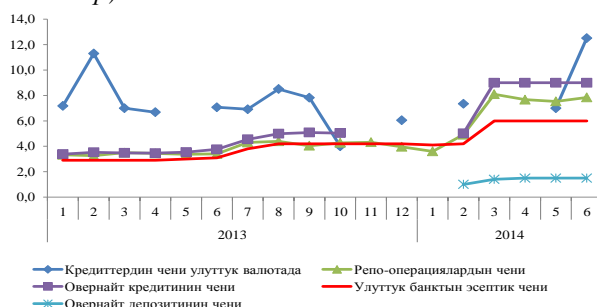
22-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы иш жигердүүлүк

23-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы бүтүмдөрдүн динамикасы

24-график. Улуттук банктын жана банктар аралык операциялардын чендери (пайыздар)

7,1 млрд. сомду түзгөн. 2014-жылдын апрель-июнь айлары үчүн МКОнун жарыяланган эмиссиясынын көлөмү 2013-жылдын ушундай эле көрсөткүчүнө салыштырмалуу 5,6 эсе өсүп, 2,0 млрд. сомду түзгөн. Суроо-талаптын (3,5 эсе) жана сатуунун (ошондой эле 2,0 эсе) көлөмү жогорулаган шартта орточо алынган кирешелүүлүктүн айрым деңгээли төмөндөгөнү байкалган. 2014-жылдын экинчи чейрегинде сатуунун көлөмү 1,6 млрд. сомду түзгөн. Алсак, жүгүртүү мөөнөтү 2 жыл болгон МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү кароого алынган мезгил ичинде 2013-жылдын ушундай эле көрсөткүчүнө салыштырмалуу 1,8 пайыздык пунктка төмөндөп, 13,6 пайызды, жүгүртүү мөөнөтү 5 жыл болгон МКО – 19,9 пайызды түзгөн.

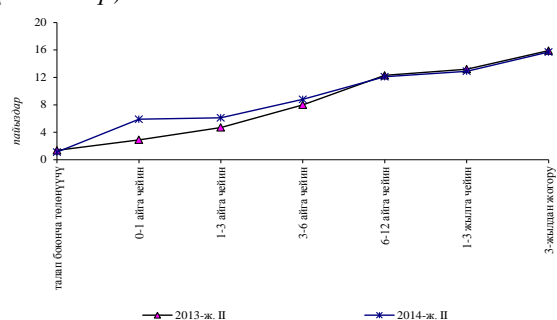
Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

Рыноктун аталган сегментинде коммерциялык банктардын иш жигери кыйла өскөн, аны төмөнкү маалыматтар тастыктап турат. 2014-жылдын экинчи чейрегинде сом түрүндөгү насыянын агрегацияланган көлөмү овернайт кредиттеринин көлөмүн 7,9 эсе 35,3 млрд. сомго чейин (орточо салмактанып алынган чен боюнча белгиленген 9,0 пайызда), ошондой эле репо шартында кредиттердин көлөмүн 6,4 эсе 11,8 млрд. сомго чейин (орточо салмактанып алынган чен 7,7 пайыз) жогорулатуунун эсебинен 47,3 млрд. сомду түзгөн. Стандарттык шарттарда улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 182,8 млн. сомго чейин төмөндөгөн. Бул операциялар боюнча орточо салмактанып алынган чен 2014-жылдын экинчи чейрегинде 9,8 пайызды түзгөн.

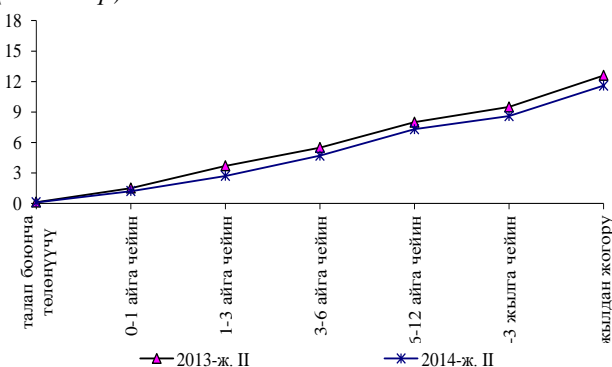
25-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы
(млн. сом, пайыздар (оң шкаласы))

26-график. Мөөнөттүүлүк категориясы боюнча улуттук валютадагы жаңы депозиттер чендери
(пайыздар)

27-график. Мөөнөттүүлүк категориясы боюнча чет өлкө валютасындагы жаңы депозиттер чендери
(пайыздар)

Депозит рыногу

2014-жылдын июнь айынын акырына карата коммерциялык банктардын депозиттик базасынын көлөмү жыл башынан бери 7,8 пайызга көбөйүп, 72,6 млрд. сомду түзгөн. Бул көбөйүү чет өлкө валютасындагы депозиттерге (13,9 пайызга, 37,4 млрд. сомго чейинки эквивалентте) жана улуттук валютадагы депозиттерге (2,0 пайызга) 35,1 млрд. сомго чейин таасир эткен.

АКШ долларын бекемдөө факторунун таасир этишинен улам депозиттерди долларлаштыруу 48,8 пайыздан 51,5 пайызга чейин өскөн.

2014-жылдын экинчи чейрегинде улуттук валютадагы узак мөөнөттүү кредиттер аманатчылар тарабынан алгылыктуу пайдаланыла баштаган.

Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2014-жылдын апрель-июнь айларында 2013-жылдын ушундай эле мезгилине салыштырмалуу 0,2 пайыздык пунктка төмөндөп, 2,1 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча 0,8 пайызды түзүү менен өзгөрүлгөн эмес.

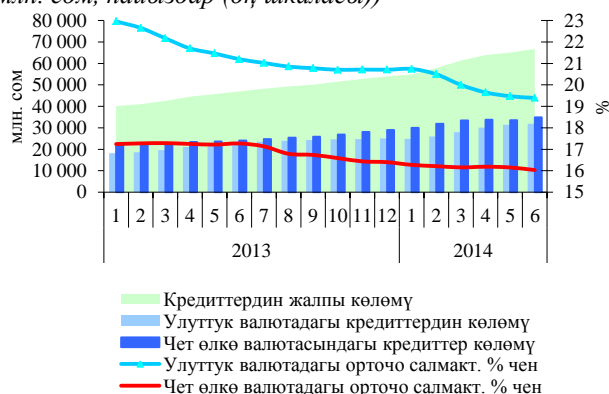
Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган талап боюнча төлөнүүчү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2013-жылдын ушундай эле мезгилине салыштырмалуу 0,3 пайыздык пунктка төмөндөп, 1,1 пайызды түзгөн, мөөнөттүү депозиттер боюнча 1,6 пайыздык пунктка, 10,1 пайызга чейин өскөн. Жаңыдан кабыл алынган талап боюнча төлөнүүчү депозиттер боюнча чет өлкө валютасындагы чен 2013-жылдын ушундай эле мезгилине салыштырмалуу өзгөрүлбөстөн 0,1 пайызды, ал эми мөөнөттүү депозиттер боюнча өзгөрүлбөстөн 5,9 пайызды түзгөн.

Кредит рыногу

2014-жылдын апрель-июнь айларында чет өлкө валютасында сыяктуу эле улуттук

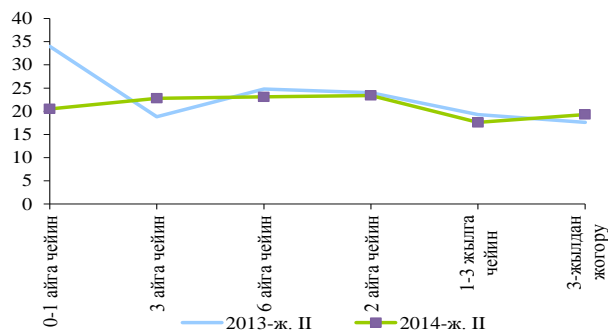
28-график. Мезгилдин акырына карата коммерциялык банктардын кредиттик карызынын динамикасы

(млн. сом, пайыздар (оң шкаласы))

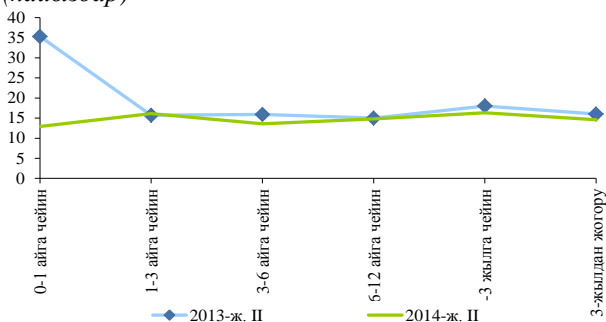
29-график. Мөөнөттүүлүк категориясы боюнча улуттук валютадагы жаңы кредиттер чендери

(пайыздар)

30-график. Мөөнөттүүлүк категориясы боюнча чет өлкө валютасындагы жаңы кредиттер чендери

(пайыздар)

Монетардык индикаторлор динамикасы

валютада да кредиттерди берүүнүн эсебинен коммерциялык банктар тарабынан кредиттөө тенденциясы жогорулаганы уланган. Кредит ресурстарынын бирден бир булагы болуп “Айыл-чарбаны каржылоо-2” долбоору эсептелет. Кароого алынган мезгилдин акырына карата берилген кредиттердин көлөмү 4,0 млрд. сомду түзгөн. 2014-жылдын июнь айынын акырына карата коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү жыл башынан бери 23,7 пайызга өсүп, 66,8 млрд. сомду түзгөн. Алардын ичинен улуттук валютадагы кредиттер 27,5 пайызга көбөйүп, 31,9 млрд. сомду, ал эми чет өлкө валютасында сомдук эквивалентте – 34,8 млрд. сомду (+20,4 пайыз) түзгөн.

Кароого алынган мезгилдин акырына карата кредит портфелин долларлаштыруу жыл башынан бери 1,4 пайыздык пунктка төмөндөп, 52,2 пайызды түзгөн.

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2014-жылдын апрель-июнь айлары үчүн 1,7 пайыздык пунктка төмөндөп, 18,7 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасында да – 5,0 пайыздык пунктка, 14,7 пайызга чейин азайган.

Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү кароого алынган мезгилдин акырына карата 2,9 пайызды (жыл башынан бери -0,4 п.п.), пролонгацияланган кредиттердин үлүшү – 3,9 пайызды (+0,7 п.п.) түзгөн.

Акча базасы

Акча базасы 2013-жылдын июнь айына салыштырмалуу 2014-жылдын июнь айында жылдык мааниде 7,5 пайызга же 5,0 млрд. сомго өскөн, экинчи чейрек ичинде өсүү

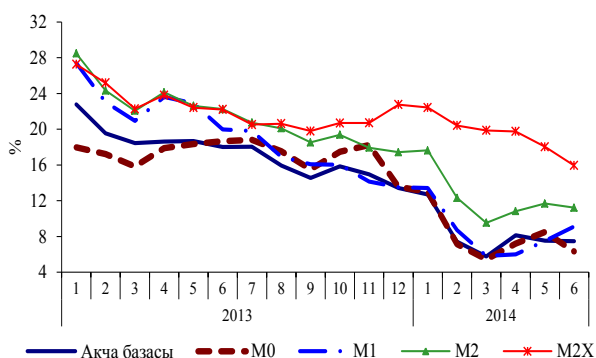
31-график. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банкынын операцияларынын акча базасын өзгөртүүгө салымы

(жылдык мааниде)

32-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы

(жылдык мааниде)

33-график. M2X акча топтомунан киргизилүүчү депозиттер динамикасы

(жылдык мааниде)

менен 1-июлга карата 71,9 млрд. сомду түзгөн. Экинчи чейрек ичинде акча базасын жогорулатууга Өкмөттүн операциялары сыяктуу эле Улуттук банктын операциялары да тиешелүү 2,6 жана 2,0 млрд. сом өлчөмүндө салым кошкон.

Акча топтомдору

Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы жылдык мааниде 2014-жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча 6,3 пайыздан 15,9 пайызга чейинки диапазондо (2013-жылдын ушундай эле мезгилине – 18,7 пайыздан 22,2 пайызга чейин) орун алган.

Чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы экинчи чейрек ичинде 5,5 пайызга өскөн (2013-жылдын 2-чейрегинде – 9,1 пайызга), ал эми 2013-жылдын ушундай эле көрсөткүчүнө салыштырмалуу өсүү 7,5 пайызды түзгөн.

Экинчи чейрек ичинде 2,4 пайызга (2013-жылдын экинчи чейрегинде – 10,3 пайызга) өскөн депозиттердин¹ көлөмүнүн жогорулашы M2X акча массасынын көрсөткүчүн жогорулатуунун негизги себебинен болгон. Мында, M2X акча топтомунун курамындагы улуттук валютадагы депозиттер чет өлкө валютасындагы депозиттерди 3,6 пайызга төмөндөтүүдө 10,1 пайызга өскөн (2013-жылдын ушундай эле мезгилинде улуттук валютада сыяктуу эле чет өлкө валютасындагы депозиттердин өсүшү тиешелүү 6,8 жана 13,9 пайызга катталган). Банктардан тышкары акчалардын көлөмү 8,9 пайызга жогорулаган (2013-жылдын салыштырып жаткан мезгилинде – 8,0 пайызга). Алмашуу курсунун өзгөрүшүнө таасир этүүлөрдү эсепке албаганда² депозиттердин жалпы көлөмү экинчи чейрек ичинде 5,3 пайызга өскөн (2013-жылдын экинчи чейрегинде – 9,6 пайызга).

2014-жылдын экинчи чейреги ичинде 7,7 пайызга (2013-жылдын экинчи чейрегинде – 11,9 пайызга) өскөн экономикага кредит берүүнү кеңейтүү кеңири мааниде колдонулуучу акчалардын өсүшүнө салым кошкон.

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эсепке албаганда.

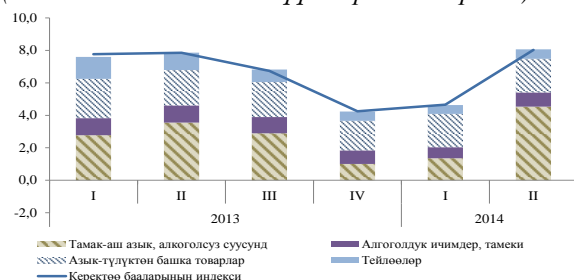
² Туруктуу (программалык) алмашуу курсу: 47,0992 сом/АКШ доллары.

Инфляция динамикасы

Керектөө бааларынын индекси

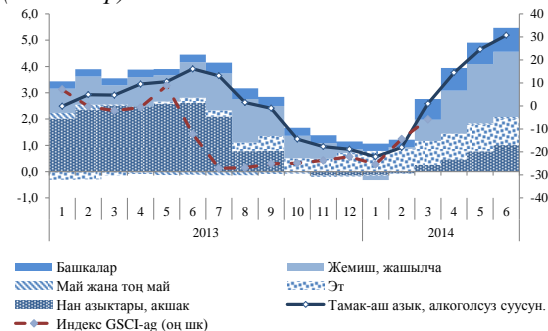
34-график. КБИ түзүлүшүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата)

35-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

(пайыздар)

36-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

(пайыздар)

Улуттук статистикалык комитеттин маалыматтары боюнча 2014-жылдын экинчи чейрегинде инфляция 8,0 пайызды түзгөн (2014-жылдын экинчи чейреги/2013-жылдын экинчи чейреги), 2013-жылдын ушундай эле көрсөткүчү 7,8 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Инфляциянын жылдык мааниси 8,5 пайызды түзгөн (2014-жылдын июнь айынан 2013-жылдын июнь айына карата).

Азык-түлүк товарларына баанын кымбатташы 2014-жылдын экинчи чейрегиндеги инфляциянын түптөлүшүнө негизги таасирин тийгизген. Жаздын кеч келиши, өлкө ичиндеги буудай корунун тартыштыгы, жашылча-жемиштердин сезондуу кымбатташы, ошондой эле АКШ долларынын курсун бекемдөөнүн таасир этиши баары биригип келип кароого алынган мезгил ичинде өлкөдө азык-түлүккө болгон инфляциянын жогорулашын шарттаган.

Азык-түлүк товарларына болгон баалардын индекси өтүп жаткан жылдын экинчи чейреги ичинде 9,4 пайызга өскөн. Бул топтогу товарлардын бааларынын түзүлүшүнө, негизинен, жашылча-жемиш менен дан азыктарына болгон баанын жогорулашы таасир эткен. Этке болгон баанын 10,6 пайызга өсүшү да баалардын жалпы деңгээлинин өсүшүнө таасирин тийгизген.

Сезондук фактордун таасир этиши жана жаздын кеч келиши жалпысынан республика боюнча 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде (2013-жылдын экинчи чейрегине салыштырмалуу) баалардын индексинин жогорулаган динамикасын пайда кылган, жашылча-жемиштерге болгон баа 29,1 пайызга өскөн, 2013-жылдын ушундай эле мезгилинде индекстин өсүшү 15,7 пайызды түзгөн. Мында жемиштер – 22,3 пайызга, ал эми жашылчалар – 31,6 пайызга өскөн. Региондор боюнча баалардын өсүшү негизинен республиканын түштүгүндө катталган, ал эми калган областтарда баалардын орточо өсүү динамикасы байкалган.

Өтүп жаткан жылдын экинчи чейреги ичинде сүт азыктары 10,9 пайызга кымбаттаган, бул 2013-жылдын ушундай эле көрсөткүчүнө салыштырмалуу 3,6 пайыздык пунктка жогору.

Кыргызстанга негизги импорттоочу өлкөлөр Россия менен Украинада май берүүчү

37-график. Товарлардын топтору боюнча керектөө бааларынын индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата)

өсүмдүктөрдүн жогорку түшүмдүүлүгүнөн улам, «майлар жана тоң майлар» тобундагы товарларга керектөө бааларынын индекси 4,3 пайызга төмөндөшү баалардын жалпы деңгээлинин өсүшүнө басандаткан таасир берген.

2013-жылдын экинчи чейрегине салыштырмалуу азык-түлүктөн башка товарларга болгон баалардын индексинин өсүшү 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде 7,1 пайызды түзгөн. Азык-түлүктөн башка товарларга болгон баалардын өсүшүнө 10,7 пайызга өскөн “кийим жана бут кийим” тобундагы товарлардын кымбатташы көбүрөөк таасир эткен. Күндөлүк үй турмушунда пайдаланылган буюмдар менен тиричилик техникасы 6,8 пайызга кымбаттаган. Күйүүчү-майлоочу материалдардын наркы 7,8 пайызга өскөн, анын ичинде бензинге да дизель отунуна да баалардын жогорулаганы катталган.

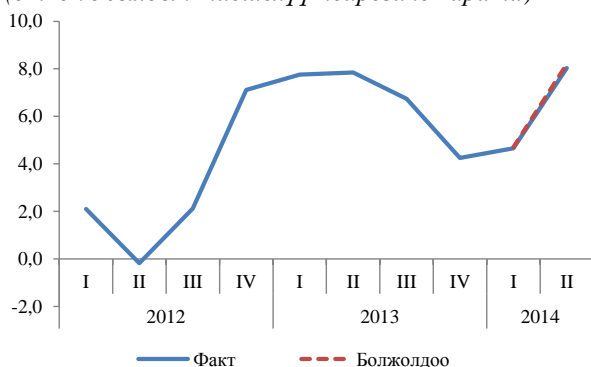
Акы төлөнүүчү кызматтарына баанын өсүшү 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде 4,2 пайызды түзгөн (2013-жылдын экинчи чейрегинде – 7,8 пайыз). Бул топтогу баалардын индексинин өсүшү, негизинен, эс алуу (+6,7 пайыз) жана билим берүү (+6,0 пайыз) кызмат көрсөтүүлөрүнө болгон баалардын жогорулашы менен шартталган. Мейманканалар менен тойканалардын кызматтарына болгон баанын 0,9 пайызга төмөндөшү аталган топтогу кызмат көрсөтүүлөрдүн бааларынын өсүшүнө басандаткан факторлордон болгон.

2013-жылдын экинчи чейрегине салыштырмалуу Улуттук статистика комитетинин методикасы боюнча эсептелүүчү инфляциянын базалык өсүш арымы 2014-жылдын экинчи чейреги ичинде 7,1 пайызды түзгөн.

Болжолдоолорду айкын маалыматтар менен салыштыруу

38-график. КБИнин болжолдуу жана иш жүзүндөгү мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата)

Өтүп жаткан жылдын экинчи чейреги ичинде инфляциянын өсүш арымы ылдамдаганы байкалган. Инфляциянын орточо чейректтик деңгээли болжолдонгондон 0,2 пайыздык пунктка төмөн түптөлүп, 8,0 пайызды түзгөн (2014-жылдын экинчи чейреги/2013-жылдын экинчи чейреги). Сомдун нарксызданышынын таасиринен башка, байкалган баалардын жалпы деңгээлинин өсүшү жаздын кеч келиши жана суук болушунун кесепетинен жашылча-жемиштерге болгон баалардын өсүшү жана дан эгиндеринин корунун жетишсиздигинен улам

нан азыктарынын кымбатташы сыяктуу ички факторлор менен шартталган.

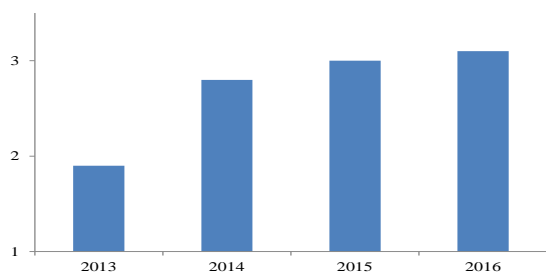
Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоолор

Негизги соода өнөктөштөрү болгон өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

39-график. АКШ ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата, %)

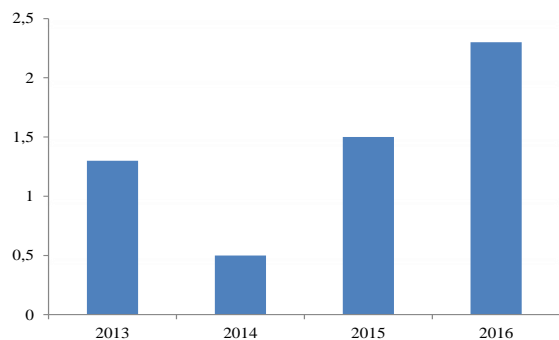
Булагы: «Блумберг» МА

АКШ

АКШ экономикасы өтүп жаткан жылдын биринчи чейрегиндеги кыскартуулардан кийин калыбына келүүдө. Бирок инвестициялар деңгээли чектелүү түрдө калыбына келүүсүн эске алуу менен биринчи чейректеги натыйжалар жарым жартылай калыбына келиши күтүлүүдө. “Блумберг” маалымат агенттигинин консенсус-болжолдоосуна ылайык, АКШ ИДӨсүнүн өсүшү 2014-жылы 1,7 пайызды (Федералдык резерв системасынын (ФРС) болжолдоосу 2,2 пайыз) түзөт. 2015–2016-жылдарда дүйнөлүк экономиканын калыбына келишине жана АКШнын реалдуу жана потенциалдуу ИДӨсүнүн ортосундагы ажырымдын кыскарышына жараша экономикалык жагдайдын жакшыруусу күтүлүүдө. Өсүп жаткан инфляциядан жана эсептик ченди узак убакыт бою учурдагы деңгээлинде калтырууну кабыл алган ФРС пландарынан улам, 2014–2016-жылдары баалардын жалпы деңгээли 2,0-2,3 пайыз чегинде түптөлөт.

40-график. Россия ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата, %)

Булагы: ДВФ

Россия

Өтүп жаткан жыл ичинде экономикада басаңдаган тенденциянын уланышы 2014-жылга карата Россиянын экономикасынын өнүгүшү боюнча болжолдоолорду кайра кароого түрткү берген. Пассивдүү инвестициялык жигердүүлүк, бүтүндөй алганда экономикадагы түзүмдүк проблемалар, ошондой эле Россиянын Украинада болуп жаткан саясий каатчылыкка катышкандыгынын эсебинен капиталдын агылып чыгышы сыяктуу экономиканын өсүшүн токтоткон факторлор сакталууда.

Ошентип, өсүш арымын токтотуучу факторлорду эсепке алуу менен Россия Федерациясынын ИДӨсүнүн өсүшү боюнча болжолдоолор экинчи чейрек ичинде, мурдагы болжолдоого караганда, кыйла жумшак басаңдатуу жагында: 2014-жылы 0,2 пайыздан 0,5 пайызга чейин жана 2016-жылга карата Россия экономикасынын орточо калыбына

келишин күтүү менен (2,1 пайыздын ордуна 2,3 пайыз) кайра каралган.

Орус рублинин курсунун өзгөрүшү, мурдагыдай эле, чет өлкө активдеринин агылып чыгышына көз каранды. Активдердин агылып чыгышын ФРСтин «сандык жеңилдетүү» программасынын күтүлүүчү кыскарарышы, АКШдагы пайыздык чендердин өсүшү, ошондой эле АКШ менен Евробирлик тарабынан санкцияларды катуулатуу менен байланышкан тобокелдиктер күчөтүп жиберилиши мүмкүн.

Казакстан

“Блумберг” маалымат агенттигинин болжолдоолоруна ылайык, Казакстан Республикасында ИДӨнүн 2014–2016-жылдарга өсүшү төмөндөө жагына кайра каралган (тиешелүү 4,65, 5,8 жана 5,6 пайыз), бул Кашаган мунай чыккан жерди ишке киргизүүнүн кечендетилиши менен; негизги соода өнөктөшү – Россияда экономиканын өсүш арымы басандашы менен байланышкан Казакстан экспорттук продукцияларына болгон суроо-талаптын төмөндөшү; өнөр жай өндүрүшүнүн өсүш арымдары кыйла төмөн болушу менен шартталган. Казакстан Республикасынын социалдык-экономикалык өнүгүүсүн болжолдогон долбоорго ылайык, экономиканын 2014–2016-жылдарга реалдуу өсүшү 5–6,6 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

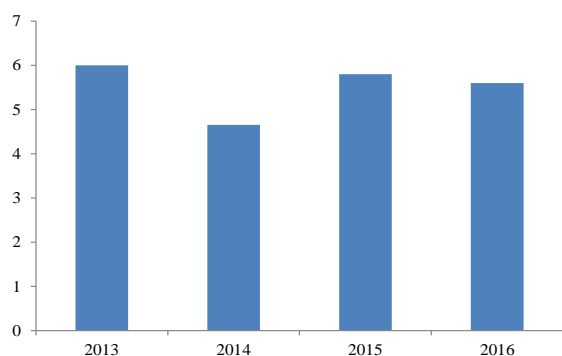
2014-жылга карата инфляция боюнча болжолдоолор Казакстанда экономкалык жигердүүлүктүн басандашынын жана экинчи жолку девальвацияга эч кандай себептер жок экенин Казакстан Республикасынын Улуттук банкы берген билдирүүнүн натыйжасында 6,8 пайызга чейин төмөндөө жагына өзгөргөн. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын расмий болжолдоолоруна караганда, инфляция боюнча көрсөткүчтөр жылдын акырына карата (девальвацияны эске алуу менен) мурда болжолдонгон 6-8 пайыз чегинде сакталат.

Кытай

ИДӨнүн учурдагы өсүш арымы Кытай Эл Республикасынын Өкмөтү болжолдогон максаттуу диапазон деңгээлинде турат жана болжолдоолорго ылайык, 2014-жылдын жыйынтыгы боюнча 7,4 пайыз деңгээлинде

41-график. Казакстан ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

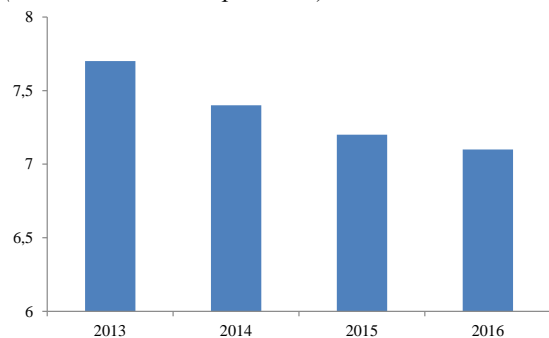
(жылдан жылга карата, %)

Булагы: «Блумберг» МА

42-график. Кытай ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата, %)

Булагы: «Блумберг» МА

түптөлөт. Экономиканын багыт алуудан экспортко жана инвестициялоодон ички керектөөнү өстүрүүгө стимул берүү жагына өтүүсүн эсепке алуу менен Кытай Эл Республикасы үчүн ИДӨнүн өсүш арымынын басаңдашы артыкчылыктуу болуп саналат. 2015–2016-жылдарга Кытай экономикасын трансформациялоодон экономикалык өсүш арым 7,2-7,1 пайызга чейин басаңдашы күтүлөт. Ушуну менен катар эле, Кытай Улуттук банкы тең салмактанган акча-кредит саясатына таянуу менен шарт түзүүчү ири чараларды пайдалануу маселесин азырынча ниеттенген жок.

Орто мөөнөттүк болжолдоолор

Базалык сценарий

Экономиканын реалдуу секторун өнүктүрүү

43-график. Базалык сценарий:

Реалдуу ИДӨнүн болжолдоо, %, чейреги өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата

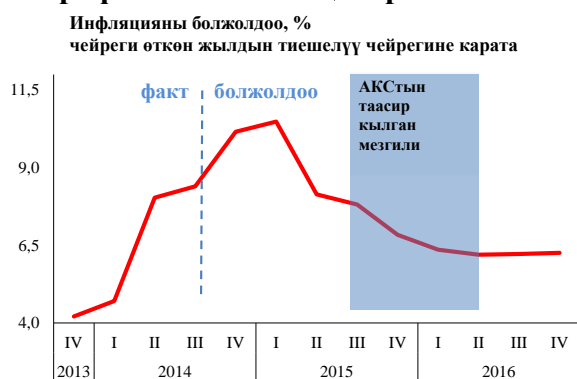
Акча-кредит саясаты жөнүндө май айындагы отчетунда (Инфляция боюнча баяндама) орто мөөнөткө каралган келечекте экономикалык өсүштүн басаңдашы тууралуу божомолдор сакталууда. “Кумтөр” алтын кен өндүрүшүнүн көлөмү максималдуу деңгээлге жетсе да ИДӨнүн динамикасына олуттуу салымды кошо албайт. Кыргызстандын негизги соода өнөктөшүнөн болгон Россиядагы экономикалык өсүштүн басаңдашы 2016-жылдын 3-чейрегине чейин созулушу тууралуу күтүүлөр өзгөргөн жок. Биринчи иретте, бул акча которуулардын агылып кирүүсүнө таасирин тийгизет, алардын басаңдашы ички керектөө суроо-талабынын төмөндөөсүнө алып келет. Мындан тышкары, негизги соода өнөктөш – өлкөлөрдөгү ишкердик жигердүүлүгүнүн төмөндөөсү экспорттук берүүлөр дү ооздуктап турат. Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына салыштырмалуу сомдун эң эле бекем алмашуу курсу орто мөөнөткө каралган келечекте дагы эле, экспорттук берүүлөрдүн басаңдашынын башка себебинен болуп келет. Буга карабастан, 2016-жылы экономикалык өсүш тышкы суроо-талаптын калыбына келишинен жана сомдун алмашуу курсунун реалдуу мааниде начарлашынан улам тездейт.

2014-жылдын биринчи жана экинчи чейректеринин жыйынтыктары, чындыгында сомдун алмашуу курсу реалдуу мааниде ашыкча баалангандыгын көрсөтөт, ошол эле учурда май

айына берилген болжолдоолор алардын тең салмакта экендигин көрсөтүп турган. Жогоруда көрсөтүлгөндөрдү эске алганда, 2014-жыл ичинде Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүшүнө болжолдоолор төмөндөө жагына каралып, ал төмөнкүнү түзгөн: 2014-жылы 4,2 пайыздан 3,4 пайызга чейин, 2015-жылы 4,3 пайыздан 2,6 пайызга чейин жана 2016-жылы 5,3 пайыздан 5,0 пайыз.

Инфляция

44-график. Базалык сценарий:

“Brent” маркасындагы мунайга баалардын төмөндөө трендине карата божомолдоолор сакталууда. Бирок, геосаясий проблеманы эске алуу менен орто мөөнөткө каралган келечекте мунайга болгон дүйнөлүк баалар май айынын болжолдоолоруна салыштырмалуу жогору болгон. Азык-түлүк азыктарына болгон дүйнөлүк баалардын тренди жөнүндө божомолдоолор да сакталууда. Бирок, дан эгиндерин берүүчү өлкөлөрдөгү ыңгайлуу аба-ырайы шарттарын эске алсак, 2014-жылдын акырына чейин азык-түлүккө болгон дүйнөлүк баалар буга чейинки болжолдоолорго караганда төмөн болот. Ички баалардын өсүшүнө валюталык таасирдин экинчилик эффектисинин таасири 2014-жылдын акырына карата толук көлөмдө тийгизиши жана мындан кийин акырындап түшүүсү дагы деле күтүлөт. Буга кошумча инфляциянын динамикасын тездеткен жаңы факторлор келип чыккан. Атап айтканда, өтүп жаткан жылы азык-түлүккө болгон ички баалардын жогорулоо тобокелдигинин өсүшүнө Кыргызстанда байкалып жаткан жагдайсыз климаттык шарттар алып келген. Турак жай-коммуналдык кызмат жана электроэнергия көрсөтүүлөргө тарифтердин акырындык менен жогорулашы жакынкы үч жылга инфляциянын түптөлүшүнө салым кошот. Дагы бир фактор катары ички рынокто бензинге жана дизель отунуна баалардын өсүшүнүн тездеши саналат. Мындан тышкары, Кыргызстандын Бажы бирлигине жакында кириши тууралуу жаңылыктардын алкагында инфляциялык күтүүлөр жогорулаган. Ошентип, 2014-жылдын акырына карата инфляция мурда болжолдонгон 10,2 пайыз деңгээлдин ордуна 10,4 пайызды түзөт. Инфляция боюнча орто мөөнөттүү баа берүүлөр жогорулоо жагына да кайра каралган. Алсак, 2016-жылдын акырына карата инфляциянын жаңы болжолу 6,3 пайызды түзөт,

анткени буга чейинки баа берүүлөр инфляция 4,8 пайыз деңгээлде түптөлөрүн божомолдогон.

Төлөм теңдеми

2014-жылы күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы ИДӨгө карата 12,5 пайыз деңгээлде күтүлөт, бул өткөн жылдын деңгээлинен 0,2 пайыздык пунктка төмөн.

Күндөлүк эсеп тартыштыгы соода теңдеминин басымы астында түптөлөт. Ошону менен бирге эле, башка статьялар боюнча күндөлүк операциялар эсеби бир кыйла жакшырышы мүмкүн, бул күндөлүк эсеп тартыштыгына оң таасир тийгизет.

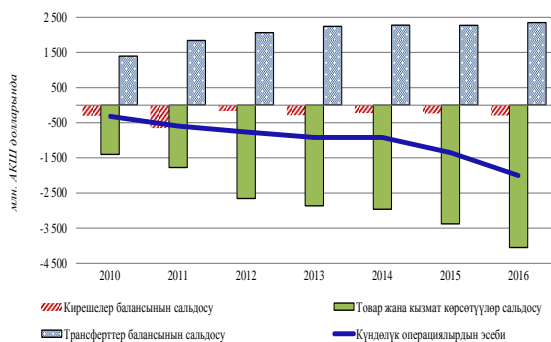
Өтүп жаткан жылдын негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасын басаңдатышы болжолдонгон тышкы суроо-талапты төмөндөтүү үчүн белгилүү бир өбөлгөлөрдү түзөт, бул экспорттук берүүлөрдүн 12,9 пайызга¹ кыскарышын шарттайт. Мында, алтын кенин казып алуу компанияларынын туруктуу иши алтынды экспорттук берүүлөрүнүн 7,0 пайызга (789,9 млн. АКШ долларына чейин)² жогорулашына мүмкүндүк берет.

2014-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн тенденцияларды, ошондой эле импорттун кымбатташынан улам, ички суроо-талаптын мүмкүн болгон төмөндөөсүн эске алуу менен, энергия продукцияларынын келип түшүүлөрүнүн, ошондой эле керектөө жана инвестициялык товарлардын кыскарышы болжолдонууда, бул жалпы алганда, импорттун 4,0 пайыз деңгээлде төмөндөөсүнө таасирин тийгизет.

Ошентип, 2014-жыл жыйынтыгы боюнча соода теңдеминин тартыштыгынын 4,7 пайызга (2 946,4 млн. АКШ долларына чейин) кеңейиши болжолдонууда.

Эмгек мигранттары³ барган өлкөлөрдүн экономикаларынын басаңдашын эске алсак, жеке трансферттердин төмөндөө арымынын 0,3 пайызга чейин басаңдашы күтүлөт. Ушуну менен бирге эле, мамлекеттик секторго акчалай гранттардын агылып кирүүсүнүн көбөйүүсү болжолдонууда, бул жалпысынан расмий

45-график. Күндөлүк операциялар эсеби

46-график. Төлөм теңдемин каржылоо

¹ Алтынды жана Финансылык статистика жана маалымдоо башкармалыгынын кошумча эсептөөлөрүн эске алуусуз экспорт 2,7 пайызга төмөндөйт.

² 1 тр.унциясы үчүн 1 277,4 АКШ доллар деңгээлиндеги дүйнөлүк баалар сакталган учурда.

³ 2014-жылы россия экономикасынын 0,5 пайызга чейин басаңдашы болжолдонот.

трансферттердин келип түшүүлөрүнүн 35,0 пайызга өсүшүнө алып келет. Ошентип, 2014-жыл жыйынтыгы боюнча күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн 2 273,9 млн. АКШ доллар номиналдык көлөмү менен 1,6 пайыз деңгээлге көбөйүүсү болжолдонууда.

Күндөлүк эсеп тартыштыгын каржылоо адаттагыдай, финансылык эсеп боюнча капиталдын агылып кирүүсүнүн эсебинен, биринчи иретте, тышкы насыялардын (332,5 млн. АКШ доллар) жана тике чет өлкө инвестициялардын (301,9 млн. АКШ доллар) келип түшүүлөрүнүн эсебинен жүзөгө ашырылат.

Натыйжада, төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 65,9 млн. АКШ доллар деңгээлинде терс түптөлөт. Улуттук банктын камдык активдеринин ордун жабуу деңгээли коопсуз деңгээлде (импорттун 3,8 айы) калат.

2015-2016-жылдары экспорттук келип түшүүлөрдүн төмөндөөсү жана импорттук берүүлөрдүн өсүшү менен шартталган өлкөнүн соода теңдеминин абалынын начарлоосу болжолдонууда.

Экспорт көлөмүнүн (Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске алганда) орточо алганда 1,5 пайыз деңгээлине чейин төмөндөөсү күтүлөт, бул айрыкча, Тажикстан Республикасына мунай заттарын реэкспорту жана «алып сатарлардын» соодасы боюнча кошумча баа берүү көлөмүнүн төмөндөөсү менен шартталган. Мындан тышкары, алтынга болгон баалардын түшүүсү баалуу металл экспортунун жалпы көлөмүнүн орточо 1,7 пайызга төмөндөөсүнө алып келет. Муну менен бирге эле, Бажы бирлигине кирген өлкөлөр менен соода шарттарын андан ары катуулатуу тобокелдиктери сакталат, ошондой эле тышкы суроо-талаптын төмөндөөсү, күтүлгөндөй эле, негизги товарларды экспорттоо көлөмүн төмөндөткөн фактор катары каралат.

Болжолдонуучу мезгил ичинде импорттун (орточо 8,3 пайызга) өсүшүнүн алгылыктуу арымдарынын калыбына келиши күтүлүүдө. Өсүш энергия продуктарынан тышкары, товарлардын бардык топторунун ташып келүү көлөмүнүн көбөйүшү менен камсыз кылынат, мунайзаттарга болгон дүйнөлүк баалардын төмөндөөсүнүн алкагында энергия продуктарынын импорту жалпы алганда өткөн жылдардын деңгээлинде сакталат.

Россия жана Казакстан экономикаларынын

өсүш арымдарынын калыбына келиши жеке трансферттердин орточо 4,1 пайыз деңгээлде келип түшүүлөрүнүн алгылыктуу динамикасынын сакталышына көмөктөшөт. Мында, расмий сектор тарабынан алынуучу акчалай гранттардын олуттуу төмөндөөсү жалпысынан, «күндөлүк трансферттер» статьясы боюнча каражаттардын төмөндөтүлгөн келип түшүүлөрүн шарттайт.

Ошентип, күндөлүк эсебинин тартыштыгы 2015-жылы ИДӨгө карата 17,3 пайыз жана 2016-жылы ИДӨгө карата 23,5 пайыз деңгээлде болжолдонууда.

Күндөлүк эсеп тартыштыгын каржылоо тике чет өлкө инвестициялардын орточо 473,3 млн. АКШ доллар деңгээлде жана кредиттердин 154,1 млн. АКШ доллар деңгээлде агылып кирүүсүнүн эсебинен жүзөгө ашырылат.

Бүтүндөй алганда, орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде жалпы төлөм теңдеми терс түптөлүшү (орточо 102,9 млн. АКШ доллар) болжолдонууда, мында товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун ордун жабуу үчүн камдык активдердин жетиштүү критерийлери коопсуз деңгээлде (орточо алганда импорттун 3,2 айы) болжолдонгон.

Кыргыз Республикасынын 2014-2016-жылдарга төлөм теңдеминин иштелип чыккан болжолдоолорунда төмөнкүдөй тобокелдиктердин орун алышы мүмкүндүгү белгиленген:

- “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасында иш үзгүлтүгүнүн мүмкүндүгү;
- алтынга жана мунайга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода өнөктөш – өлкөлөрдөгү экономикалык жагдайдын өзгөрүүсү;
- мамлекеттик секторго чет өлкө кредиттеринин пландаштырылган көлөмүнүн келип түшпөй калышы;
- негизги соода өнөктөш – өлкөлөр менен соода шарттарынын өзгөрүүсү.